

Werk van Leuwarder Goudsmeden uit de 17e eeuw.

Wunke.nl

Goudsmeden en hunne Leerlingen te Leeuwarden, in de 17e eeuw.

door

R. VISSCHER.

In het stedelijk archief van Leeuwarden bevindt zich een rekeningboekje, waarin de meesters van het goud- en zilversmidgilde hier ter stede jaarlijks op St. Andriesdag, 30 November, — op den vóórvond van den patroonaatsdag van het gilde, St. Elysius, — de bedragen verantwoordden, welke hunne leerjongens voor de opleiding in het vak aan het gilde moesten betalen. Dit handschrift loopt over de jaren 1599—1705, een tijdperk van grooten bloei van de goudsmee kunst in Friesland.

Daaraan ontleent het ook zijne bijzondere waarde, want dit belangrijke boekje bevat niet alleen de autografen van de meesters goudsmeden te Leeuwarden in de 17e eeuw, doch ook de namen hunner leerlingen, met vermelding van het jaar, waarin deze zijn aangenomen en het bedrag, dat voor hunne opleiding is gestort. Het blijkt, dat deze som voor de zoons van gildebroeders op één goudgulden of 28 stuivers gesteld was, terwijl voor ieder ander, ook voor broers en neven van goudsmeden, 2 goudgulden of fl. 2.80 werd betaald. ¹⁾

Gaarne geef ik hierbij gehoor aan het herhaalde verzoek om den inhoud van dit boekje in ruimer kring bekend te

---

¹⁾ Blijkens art. 16 der gilderolle van 1775 was in later tijden het bedrag, dat voor weesjongens gestort werd, eveneens op 1 goudgulden gesteld.

maken. Het in zijn geheel af te drukken zou overbodig zijn, daar de inschrijvingen meest alle in denzelfden vorm zijn vervat. Ik heb er daarom de voorkeur aan gegeven een practisch overzicht van den inhoud samen te stellen en wel door:

1°. eene alphabetische naamlijst der daarin voorkomende meesters op te maken, met vermelding van hunne leerlingen en het jaar, waarin deze door hen zijn aangenomen. In de rubriek „aanteekeningen” nam ik daarbij die bijzonderheden op, welke sporadisch in de inschrijvingen vermeld worden;

2°. eene chronologische lijst van de meesters te geven naar de jaren, waarin zij in het boekje voorkomen; en

3°. eene alphabetische naamlijst der leerlingen daarop te laten volgen.

Voor de spelling der eigennamen heb ik mij strikt aan het boekje gehouden. Ter voorkoming van misverstand wijs ik er hier met nadruk op, dat de eerste naamlijst niet *al* de namen bevat der meesters goudsmeden te Leeuwarden in de 17e eeuw, doch slechts van hen, die in het leerlingenboekje zijn ingeschreven. Het is toch zeer wel mogelijk, dat er goudsmeden hebben bestaan, die zonder leerlingen werkten. Evenmin geeft de chronologische lijst de jaren aan, waarin de meesters goudsmeden hun bedrijf hebben uitgeoefend, doch alleen die, waarin zij voor het eerst en voor het laatst leerlingen hebben aangenomen.

Nog moet ik hier eene eigenaardige moeilijkheid vermelden. Het komt n.i. voor, dat de meester in den loop der tijden een anderen naam aannam. Jarich Gerrits bijv., die zich van 1628—1643 met dezen naam onderteeft, noemt zich in 1651 Jarich Gerrits van der Lely; — Pytter Mathysen, die in 1646 als leerling wordt aangenomen, treedt als meester op onder den naam van Pieter Faber en slechts zijne huwelijksacte wijst uit, dat deze twee identiek zijn. Ook hierin heb ik het boekje geheel moeten volgen, met verwijzingen voor zoover de naamsverandering mij bekend is.

Het handschrift van kl. 8vo formaat, in perkament gebonden, bevat buiten het titelblad, 145 bladzijden, waarvan 16 in blanco. Op het titelblad staat geschreven:

Int Jaer ons Heeren ende salich
makers Jesus Christus anno 1606
doen ick onder gheschrewen koer
meijster was vant goldtsmids
gilde binnen Leuwerden doen
heb ick dit leerionghe boeck
van wegghen het gilde doen
maecken en het heef ghecost
acht stuewers orconde mijn
hant

Jetthie payes zoon
goldtsmid

Zooals ik boven reeds zeide, dateert de eerste aangifte uit 1599; er gaan aan het jaar 1606 veertien inschrijvingen vooraf, zoodat het „doen maecken” van dit leerjongensboekje waarschijnlijk verstaan moet worden in den zin van doen inbinden.

Jacob de Valck opent de rij: „In nomine Domini ame
„Jacob de Valck heeft voor zij zoō Dirck Jacobz de Valck
„zij leerpenninge ant gilde betaelt den lesten nouēbris
„ano 1599 met ee gold gulden angelt”.

„Gerloff Rixen heeft voor zij leer Jongen Beerent Rixz de
„leerpen betaelt met twe gg. den lesten 9bris 1599.

„Pay Jetz heeft betaelt twe gg. ant gildt voor de leerpen
„van Harmen Dirckz 1601”.

Zoo gaat het voort. Enkele inschrijvingen zijn later doorgestreept: een bewijs, dat de leerjongen zijn tijd niet heeft uitgediend. Ofschoon deze vernietigd zijn, heb ik ze voor de volledigheid toch in de naamlijsten opgenomen, met vermelding van de doorhaling.

**Alphabetische Naamlijst der Meesters van het Goudsmidsgilde
te Leeuwarden, met de namen hunner Leerjongens en
het jaar, waarin zij deze in het Leerlingenboek van
het Gilde hebben ingeschreven, 1599—1705.**

Meesters.	Leerlingen.	Jaar.	Aanteekeningen.
Andeles, Eise	Hendrik Jansen	1683	
	Johannes Vos	1686	
Arents, Sipke	Jan Gerrijts	1608	
	Pytter Jansen	1608	
Asperen, Thomas Laurens	Freedrijck Jaerichs Hartsma	1647	
	Rienck Tiercks	1649	
	Wybbe Aennes	1652	
	Eerenst Hendricks Duyff	1653	
Asten, Bernardus van	Wyentien Wyelsma	1695	Deze meester werd in 1674 ingeschreven als Beernt Wyntjes van Asten en is de zoon van Wientien Beerns die volgt.
	Jakobes Rotgers	1699	
	Haerke Jelles	1700	
	Jakob Jochoms	1705	
Beerns, Wintien (van Asten).	Hans Hansen Mulhuysen	1647	Volgens zijne huwelijksinschrijving heet deze meester Wintien Beerns van Asten.
	Douwe Wilhelmus Wingaerden	1652	
	Roeliff Roeliff's Moeckma	1660	
Brongersma, Hillebrandt	Pytter Mathysen	1646	Volgens zijne huwelijksinschrijving noemt Pytter Mathysen zich in 1658 Pytter Mathijsen Faber.
	Hubartus Lauwrens	1649	
	Rombert Thomas	1650	
	Claes Gerryts	1651	
	Gerben Brongersma	1657	Zoon van den Meester.
	Mathys Meynts	1658	
	Thomas Thomasen	1661	
	Regnerus Jousum	1662	

Meesters.	Leerlingen.	Jaar.	Aanteekeningen.	
Brongersma, Hillebrandt	Claes Luckas	1665	} Deze wordt ingeschreven door P. Langweer „weegens de Borgemeester H. Brongersma niet wel te pas zijnde”.	
	Jan Huykeloren	1666		
Brunsvelt, Augustinus	Wibbe Jansen	1643	Deze heeft zijn leerjaren niet beëindigd.	
	Aberam Hendericks	1648		
	Jan Clasen	1650		
	Tecke Geerts	1652		
	Jan Pijers	1655		
	Andris Jans	1658		
	Harmen Clasen Randenraad	1659		Zusters' zoon van den Meester.
	Jacob Jansen	1663		Doorgestreept.
	Johannes Viersen	1669		
Jan Albartus Ketel	1673			
Brunsvelt, Harmen	Aerian Brunsvelt	1606	Broeders' zoon van den Meester.	
	Feye Joosten	1608		
	Pytter Alberts	(1615)		
	Hessel Gratema	1618		
	Egbert Johannes	1620		
	Hendrik Brunsvelt	1622		
	Augustinus Brunsvelt	1625		Zoon van den Meester.
Adriaen Brunsvelt	1627	Zoon van den Meester.		
Caspers, Meinernt	Christian Meinarts	1608	Zoon van den Meester.	
Chrystyaens, Hans	Loedewick Rommerts	1624		
	Hendrijck Claesen	1627		
	Gyesbert Schengel	1631		

Meesters.	Leerlingen.	Jaar.	Aanteekeningen.
Clasen, Douwe	Claes Douwes	1644	Zoon van den Meester.
Clasen, Obbe	Jarich Gerrits	1612	Gildebroederszoon.
	Pibe Hoeites	1614	
	Jellis Hansen	1616	
	Cornelis Jansen Faber	1617	
	Cornelis Jacobsen	1626	
	Eet Simons	1628	
	Rientie Jans	1633	
	Jepe Meinnarens	1638	
Cornelis, Claes	Sijbrandes Jans	1671	Doorgehaald.
	Jenne Jakis Jonsme	1673	
Dircks, Harmen	Hans Adriaens	1612	
	Dirck Jansen	1612	
	Aendries Jansen	(1615)	
	Baertel Jacops	(1617)	
	Aeslu Ernstes	1618	
	Wyntien Bernts	1625	
			Gildebroederszoon, het gildegeld, 1 gg, wordt betaald door zijne Moeder Antije Tones.
Dircks, Homme	Pietter Yeelis	1649	
	Johannes Jansen	1657	
	Eeuert Schoerds Watenga	1660	
	Lenert Eggberts Mulleck	1663	
	Jackobus Feenstra	1665	
	Hendrick Wynsemius	1668	
	Pytter Cornelis	1670	
			Doorgehaald.
Dortsman, of Dorsman, Pieter	Jan Johannis	1671	
	Jacop Nuckl	1671	
	Coenraad Willems Kock	1676	
	Claes Koeret	1678	
			Doorgehaald.

Meesters.	Leerlingen.	Jaar.	Aanteekeningen.
Dortsman, of Dorsman, Pieter	Jacobus Abus	1681	
	Douwe Fikis	1682	
	Hendricus Dorsman	1685	Zoon van den Meester.
	Petrus Dorsman	1686	Zoon van den Meester.
	Adrijianus Dorsman	1690	Zoon van den Meester.
	Andele Eyses	1699	Gildebroederszoon.
	Paulis Rincks	1699	
	Thomas Wielandt	1702	
	Casparus Meyers	1704	Doorgehaald met de aanteekening: „Dese bovenstaende is door-gedaen door order van het Gilde den 30 9bris 1705.”
	Bartel	1705	(Niet ingevuld).
Douwes, Claes	Dirck Dircksen	1603	
	Tonis Cornelisen	1603	
	Albert Hans	1610	
	Douwe Claesz.	1618	Zoon van den Meester.
Douwes, Jan	Hans Wibes	1630	
	Agge Jelles	1638	
Eelckes, Wintie	Warner Olpherts	1601	
	Freerck Eelckes	1605	
	Tecke Symons	1609	
	Harmen Hendrijck	1609	
Elgersma, Richaeus	Lambert Jacobs	1704	
Faber, Cornelis	Auke Radijs	1628	
Faber, Pieter	Toninius Egberts	1660	(Deze meester werd als leerling in 1646 ingeschreven onder den naam van Pytter Mathijsen).

Meesters.	Leerlingen.	Jaar.	Aanteekeningen.
Faber, Pieter	Mathis Luillof	1661	
	Reyn Gelsma	1664	
	Henderick Pieters Wijngaerden	1668	
Foppei, of Foppes, Johannes	Jarich Jans Hoock	1650	Doorgehaald.
	Pyter Andries Nijenhof	1653	
	Poulis Jans Baerhuis	1656	
	Liuwe Jans Idzarda	1659	
	Rimmert Gerbens	1662	
	Leenaert Egbarts	1665	
	Joost Wilhelmis Rijsbeeck	1667	
	Pyter de Witt	1670	
	Watse Renijse	1675	
	Claes Symons Bronckhorst	1678	
	Jarich Syrsma	1679	
Eelcko van Dorsten	1683		
Gerrits, Jarich (zie op Jarich Gerrits van der Lely).	Jan Hendrickx	1628	
	Rijck Beernts	1635	
	Tyerdt Jarychs (van der Lely)	1643	Zoon van den Meester.
	Wybbe Piers	1643	
Gerryts, Jan	Freerck Jarijchs van der Lely	1651	Zoon van den Meester.
	Wijlbert Harmens	1617	
Harmens, Johannes	Martyne Martynes	1625	
	Dierck Brunsvelt	1633	Gildebroederszoon.
Hotzes, Alger	Hector van Foort	1603	
	Claes Meinerts	1605	
	Harmen Annes	1609	
	Rynner Saskers	1610	
	Clas Jygrams	1614	
	Frans Wijbes	1616	

Meesters.	Leerlingen.	Jaar.	Aanteekeningen.
Jacobs, Claes	Meye Loedewickx Nijeenu(ys) Haerman Jacobs	1617 1618	
Jacobs, Harmen (zie op Harmen Jacobs Raaps- velt).	Johannes Lichtvelt Gerrit Jacobs	1642 1653	Later noemde deze meester zich Harmen Jacobs Raapsvelt.
Jans, Johannis	Antony Wilhelmus Hicks Rieneerus Peeckma Johannes Tiepckes Franckena Jette Hanses Egbert Bartoldy	1667 1671 1676 1679 1680	Doorgehaald.
Jans, Rintie	Jacob Uldrickx Freerck Rienx Tijs Gerrits Colthoff Jan Harmens Gerrit Simens Marten Symens Jan Rinties Arent Jans Eeuert Sierckx Laes Rinties Rintie Rinties	1647 1648 1652 1653 1656 (1657) 1660 1661 1664 1668 1673	Doorgehaald „alsoo hy zyn leerjaeren niet voldaen heeft.” Zoon van den Meester. Zoon van den Meester. Zoon van den Meester.
Jans, Tyepeke	Meynne Symmen Pytter Hansen	1658 1668	
Jetz, Pay	Harmen Dirckz	1601	
Jonghsma, P.	Cornelis Clasen Jonghsma	1685	Gildebroederszoon.

Meesters.	Leerlingen.	Jaar.	Aanteekeningen.
Jongsma, Cornelis	Lolle Johannes	1696	
	Johannes Hammerstar	1699	
	Gosse Leeues Hisborda	1700	
	Otte Holstein	1705	
Joostes, Feye	Willem Pitters	1620	
	Jan Johans	1623	
	Sioert Jouckes	1633	
	Abraham Louwerens Reeuwens	1636	
Keetel, Jan	Nycolaes Staforsius	1684	
	Richeus Elgersma	1686	
	Hendryckus Beernts	1689	Doorgehaald.
Kock, C. W.	Mattijs Kock	1691	Broeder van den Meester. Doorgehaald.
Langweer, Johannes	Harmanus Jans	1661	Gildebroederszoon.
Langweer, Pieter J.	Hans Jans Rosendal	1625	
	Harmen Lubberts	1632	
	Johannes Langweer	1642	Zoon van den Meester.
	Abraham Langweer	1650	Zoon van den Meester.
Lely, Freerijck Jarijchs	Syebberant Klaesys	1671	
	Johannyes Leley	1683	Zoon van den Meester.
	Johannyes van Leyngen	1684	
	Aenderryes Klaeffeher	1695	
	Lyennaerduyes Meynaerduys	1696	
	Meynaert		
	Dommyenyckkues Reen	1699	
	Sijemmen Ennes	1699	
Dauijt Pitters de Wit	Dauijt Pitters de Wit	1704	Gildebroederszoon.
	Tijemmoesseij Aelbert	1705	

Meesters.	Leerlingen.	Jaar.	Aanteekeningen.
Lely, Jarych Gerrits van der (zie op Jarich Gerrits).	Freerck Jarijchs van der Lely	1651	Zoon van den Meester.
Lely, Johannes	Cobes Jonsma	1697	Gildebroederszoon.
	Johannes Raadt	1698	
	Jochiem Amerongen	1703	
	Johannes van Druen	1705	
Lely, Tierdt Jarycx van der	Jan Ippes	1665	
	Jacobus Huck	1679	
	Harmen Jackobs Rapesfelt	1684	Gildebroederszoon.
Lolly, Wybrandus	Johannes Fockens	1661	
Mensma, Alger Claesen	Jacob Heeres	1633	
	Ryck Alger Mensma	1646	Zoon van den Meester, gestorven in 1655.
	Claes Algers Mensma	1648	Zoon van den Meester.
	Aernt Algers Mensma	1655	Zoon van den Meester.
	Arien Algers Mensma	1658	Zoon van den Meester.
Mensma, Arjen	Beern Wyntjes van Asten	1674	Gildebroederszoon.
	Gerardt Heddema	1677	
	Jan Granmeson	1680	
	Foolckert Sybbes	1682	
Mensma, Nicolaes	Dirck Brongersma	1670	(Geen gildebroederszoon).
	Jacob Gerrijts	1674	
	Gerlof Mensma	1681	Zoon van den Meester.
	Jacob Gerijts	1683	Zusterszoon van den Meester.
	Alger Mensma	1692	Zoon van den Meester.
	Beern Jacobs	1694	
	Alger Areijens Mensma	1696	Gildebroederszoon.

Meesters.	Leerlingen.	Jaar.	Aanteekeningen.
Olthoff, Willem	Adam Roelffs	1644	Doorgehaald met de opmerking: „In Augusti 1654 ys Hans Hendricks wt sin leerjaeren geloopen, so dat hij sin tijt niet heeff foldaen.”
	Frercks Annes	1648	
	Hans Hendricks	1651	
	Jan Teeckkes	1655	
	Isaack Wolters	1663	
Oostervelt Jan Melgchers	Ryenck Hettes Friesma	1612	De meester teekent hierbij aan: 72 jaar.
	Harmen Karsten	1614	
	Sioerd Jans	1616	
	Jacob Ariens	1618	
	Frijse Dya Claes	1620	
	Jan Teekes	1625	
	Sjoerd Ottes	1630	
	Stouke Hilckes	1630	
	Dirck Jans	1636	
	Claes Martens	1637	
	Hans Roelefs	1641	
	Geerd Eewerts	1643	
	Laes Pyepes	1646	
	Dirck Hendricks	1649	
	Andris Jockes	1651	
Tjallin Hendricks	1655		

Meesters.	Leerlingen.	Jaar.	Aanteekeningen.
Oostervelt Jan Melgchers	Albart Harmens	1659	De meester teekent hierbij aan: 76 jaar.
	Jan Jansen Eeckholt	1663	De meester teekent hierbij aan: 80 jaar.
Passamier, A.	Hommerus Heydema	1699	
Payesz., Jetthie	Claes Jacobs	1605	
	Willem Gerryt	1609	
Raapsvelt, Har- men Jacobs, (zie op Jacobs).	Jacob Harmens Raapsvelt	1654	Zoon van den Meester.
	Claes Cornelis	1658	
Raapsvelt, Jaco- bus Harmen	Haringh Soerdts	1668	Doorgehaald.
	Jan Jacobs	1668	Doorgehaald.
	Hevridus Seieses	1677	
	Anies van Greven	1681	Doorgehaald.
Rinties, Laes	Hessel Sinnes	1680	
Rixen, Gerloff	Beerent Rixz	1599	
Roos, Cornelis Cornelisz.	Jan Wierdts	1611	
	Frans Tymens	(1615)	
	Tomes Wyllems	(1615)	
	Jacop Schyngen	1621	
	Bendyckdus Tichgels	1625	Weeskynt.
	Jan Oennes	1631	
	Symen Jansen	1631	
Roos, Frans Cornelisz.	Cornelis Cornelisz Roos	1602	Broeder van den Meester.
	Naam niet ingevuld.	1608	(Gildebroederszoon).
	Cornelijz Cornelijz.	(1615)	

Meesters.	Leerlingen.	Jaar.	Aanteekeningen.
Roos, Frans Cornelisz.	Sybrant Sieckes Wyeger Jansen Gerryt Hansens	(1615) 1623 1627	
Rijsbeeck, Joost	Sipke Piebes Beintema	1683	Doorgehaald.
Salverda, Rombertus	Jou Douwes	1663	Doorgehaald.
Sickes, Minne	Rempt Sinden Abram Pitters Sicke Minnes Dirck Berns Jasper Tijsses Siberen Pybes	1622 1627 1632 1634 1639 1642	Een weesjonge. Gildebroederszoon. Zoon van den Meester.
Sideryus, M.	Johannes Mancadan Wiert Jacobs Annies Sideryus	1668 1669 1674	Broeder van den Meester.
Sietes, J.	Justijnus Schevelaar Johannes Daaniels Sieestraa	1694 1694	
Sinnema, Hessel	Dirckt de Friees Roelof Befon Bernardus Rienks Jelgerhus	1699 1705 1705	
Sijderius, A., (zie Sideryus)	Jeremias Carée	1685	
Thomas, Claes	Joost Claesz.	1601	Gildebroederszoon.
Thomas, Lau- rens	Pieter Hansens Kockxz Simon Fransses Jan Douwes Hylbrant Allijffs Bartelmeus Janses	1602 1603 1607 1609 1612	

Meesters.	Leerlingen.	Jaar.	Aanteekeningen.
Thomas, Laurens	Clas Hendrijcks	1614	
	Sypke Sypkes	1619	
	Jelle Wyeners	1620	
	Thomas Laurens	1622	Zoon van den Meester.
	Wybe Johannes	1628	
	Wylt Martynes ten Hoorne	1631	
	Sytse Taekes	1642	
Valck, Dirck de	Cornelis Hendricks Lautenbach	1614	
	Gepke Waetzes	1616	
Valck, Jacob de	Dirck Jacobsz. de Valck	1599	Zoon van den Meester.
	Jan Loo	1606	
	Hessel Bouwes Bouma	1609	Gildebroederszoon.
	Jacob Sioerts	1609	
Visser, Rimbartus	Tijmmen Jans	1679	
	Jacob Bouwes Raepsfelt	1679	
	Frans Jans	1683	
	Pytter Henderijcks	1686	
Vos, Johannes de	Claes Tomes	1684	
	Gerrit Ipes	1690	
	Henderick Sipholt	1694	
	Johannes Ippes	1695	
	Sibe Wijberens	1696	
	Age Lolkis	1699	
	Dye Domna	1700	
	Doede Koerts	1701	Naam halfuitgewischt.
	Lambartus Backer	1702	
	Frans Wiersma	1704	
Winsemius, H.	Dominicus Coops	1681	
	Seles Wiersma	1685	Doorgehaald.

Meesters.	Leerlingen.	Jaar.	Aanteekeningen.
Winties, Eelcke	Syoerdt Hessels	1647	
	Jellis Martens	1651	
Wijcks, Berent	Alle Wijntijes	1617	Gildebroederszoon.
	Harmen Roelefsz	1618	
Wije, Elyas van der (?)	Johannes Walter	1678	
Wyerdts, Jan	Lammert Pyters	1628	
	Jan Eges	1631	Een weesknecht.
	Tyepke Jans	1640	Gildebroederszoon.
Wylckes, Wyllem	Jan Gerlofs	1608	
	Sybe Lijwes	1611	
	Ryck Gerlof	1612	Gildebroederszoon.
	Eylert Jacops	1618	
Wijt (Wit) P. de	Casper Andrisen	1686	Doorgehaald.
	Gysbertus Harmanes	1688	Doorgehaald.

*)

*) De jaartallen, welke tusschen twee haakjes gezet zijn, ontbreken aan de aanteekeningen, doch konden worden afgeleid uit de voorafgaande en volgende inschrijvingen.

Chronologische lijst der Meesters Goudsmeden te Leeuwarden,
naar de jaren, waarin zij in het leerlingenboekje voorkomen.

1599	Gerloff Rixen.	1647—1653	Thomas Laurens Asperen.
1599—1609	Jacob de Valck.	1647—1660	Wintien Beerns.
1601	Claes Thomas.	1647—1673	Rintie Jans.
1601—1609	Wintie Eelckes.	1649—1670	Homme Dircks.
1601	Pay Jetz.	1650—1683	Johannes Foppes.
1602—1627	Frans Cornelis Roos.	1658—1668	Tyepke Jans.
1602—1642	Laurens Thomas.	1660—1668	Pieter Faber.
1603—1616	Alger Hotzes.	1661	Johannes Langweer.
1603—1618	Claes Douwes.	1661	Wybrandus Lolly
1605—1609	Jeththie Puyesz.	1663	Rombertus Salverda.
1606—1627	Harmen Brunsvelt.	1665—1684	Tierdt Jarycx van der Lely.
1608	Sipke Arents.	1667—1680	Johannes Jans.
1608	Meinert Caspers.	1668—1674	M. Sideryus.
1608—1618	Wyllem Wylckes.	1668—1681	Jacobus Harmens Raapsvelt.
1612—1638	Obbe Clasen.	1670—1696	Nicolaes Mensma.
1611—1631	Cornelis Cornelisz. Roos.	1671—1673	Claes Cornelis.
1612—1625	Harmen Dircks.	1671—1705	Pieter Dorsman.
1612—1663	Jan Melgchers Oostervelt.	1671—1705	Freerijck Jarychs Lely.
1614—1616	Dirk de Valck.	1674—1682	Arjen Mensma.
1617—1618	Claes Jacobs.	1678	Elyas van der Wye.
1617—1618	Berent Wijcks.	1679—1686	Rimbartus Visser.
1617—1625	Jan Gerrijts.	1680	Laes Rinties.
1620—1636	Feye Joostes.	1681—1685	H. Winsemius.
1622—1642	Minne Sickes.	1683	Joost Rijsbeeck.
1624—1631	Hans Chrystyaens.	1683—1686	Eise Andeles.
1625—1650	Pieter J. Langweer.	1684—1689	Jan Keetel.
1628	Cornelis Faber.	1684—1704	Johannes de Vos.
1628—1640	Jan Wyerdtts.	1685	P. Jonghsma.
1628—1651	Jarich Gerrits (van der Lely).	1685	A. Sijderius.
1630—1638	Jan Douwes.	1686—1688	P. de Wyt.
1633	Johannes Harmens.	1691	C. W. Kock.
1633—1658	Alger Clasen Mensma.	1694	J. Sietes.
1642—1658	Harmen Jacobs Raapsvelt.	1695—1705	Bernardus van Asten.
1643—1673	Augustinus Brunsvelt.	1696—1705	Cornelis Jonghsma.
1644	Douwe Clasen.	1697—1705	Johannes Lely.
1644—1663	Willem Oithoff.	1699	A. Passamier.
1646—1666	Hillebrant Brongersma.	1699—1705	Hessel Sinnema.
1647—1651	Eelcke Winties.	1704	Richaeus Elgersma.

Alphabetische Naamlijst der ingeschreven Leerlingen.

Abus, Jacobus	1681	Claesen, Hendryck	1627
Adriaens, Hans	1612	Claesz, Douwe	1618
Aelbert, Tijemmoesseij	1705	Claesz, Joost	1601
Aennes, Wybbe	1652	Clasen, Jan	1650
Alberts, Pytter	(1615)	Colthoff, Tys Gerrits	1652
Ailyffs, Hylbrant	1609	Coops, Dominicus	1681
Amerongen, Jochiem	1703	Cornelis, Claes	1658
Andrisen, Casper	1686	Cornelis, Cornelis	1602
Annes, Frercks	1648	Cornelisen, Tonis	1603
Annes, Harmen	1609	Cornels, Pytter	1670
Ariens, Jacob	1618	Cornelijs, Cornelijs	(1615)
Asten, Beern Wyntjes van	1674		
		Dircksen, Dirck	1603
Baerhuis, Poulis Jans	1656	Dirckz, Harmen	1601
Backer, Lambartus	1702	Domna, Dije	1700
Bartel,	1705	Dorsman, Adryrianus	1690
Bartoldy, Egbert	1680	Dorsman, Hendrickus	1685
Bearnts, Hendryckus	1689	Dorsman, Petrus	1686
Bearnts, Ryck	1635	Dorsten, Eelcko van	1683
Befon, Roelof	1705	Douwes, Claes	1644
Beintema, Sipke Pibes	1683	Douwes, Jan	1607
Berns, Dirck	1634	Douwes, Jou	1663
Bernts, Wyntien	1625	Druen, Johannes van	1705
Bouma, Hessel Bouwes	1609	Duyff, Eerenst Hendricks	1653
Bronckhorst, Claes Sijmons	1678		
Brongersma, Dirck	1670	Eeckholt, Jan Jansen	1663
Brongersma, Gerben	1657	Eelckes, Freerck	1605
Brunsvelt, Adriaen	1627	Eewerts, Geerd	1643
Brunsvelt, Aerian	1606	Egbarts, Leenart	1665
Brunsvelt, Augustinus	1625	Egberts, Toninius	1660
Brunsvelt, Dierck	1633	Eges, Jan	1631
Brunsvelt, Hendrik	1622	Elgersma, Richeus	1686
		Ennes, Sijemmen	1699
Carée, Jeremias	1685	Ernstens, Aeslu	1618
Claes, Fryse Dya	1620	Eyses, Andele	1699

Faber, Cornelis Jansen	1617	Hartsma, Freedrijck	
Feenstra, Jackobus	1665	Jaerichs	1647
Fikis, Douwe	1682	Heddema, Gerardt	1677
Fockens, Johannes	1661	Heeres, Jacob	1633
Foort, Hector van	1603	Hendericks, Aberam	1648
Franckena, Johannes		Henderijcks, Pytter	1686
Tiepckes	1676	Hendricks, Dirck	1649
Fransses, Simon	1603	Hendricks, Hans	1651
Friees, Dirckt de	1699	Hendricks, Jan	1628
Fryesma, Ryenck Hettes,	1612	Hendricks, Tjalling	1655
		Hendryck, Harmen	1609
Geerts, Tecke	1652	Hendrijcks, Clas	1614
Gelsma, Reyn	1664	Hessels, Syoerdt	1647
Gerbens, Rimmert	1662	Heydema, Hommerus	1699
Gerlof, Rijck	1612	Hicks, Antony Willhelmus	1667
Gerlofs, Jan	1608	Hilckes, Siouke	1630
Gerrits, Jarich	1612	Hisborda, Gosse Leeues	1700
Gerrijt, Willem	1609	Hoeitis, Pibe	1614
Gerrijts, Claas	1651	Holstein, Otte	1705
Gerrijts, Jacob	1674	Hooock, Jarich Jans,	1650
Gerrijts, Jacob	1683	Hoorne, Wylt Martynes ten	1631
Gerrijts, Jan	1608	Huck, Jacobus	1679
Granmeson, Jan	1680	Huykeloren, Jan	1666
Gratema, Hessel	1618		
Greven, Anies van	1681	Idzarda, Liuwe Jans	1659
		Ipes, Gerrit	1690
Hammerstar, Johannes	1699	Ippes, Jan	1665
Hans, Albert	1610	Ippes, Johannes	1695
Hansen, Jellis	1616		
Hansen, Pytter	1668	Jacobs, Beern	1694
Hanses, Gerryt	1627	Jacobs, Claes	1605
Hanses, Jette	1679	Jacobs, Gerrit	1653
Harmanes, Gysbertus	1688	Jacobs, Haerman	1618
Harmens, Albart	1659	Jacobs, Jan	1668
Harmens, Jan	1653	Jacobs, Lambert	1704
Harmens, Wijlbert	1617	Jacobs, Wiert	1669
		Jacobsen, Cornelis	1626

Jacops, Baertel	(1617)	Jonsme, Jenne Jakis	1673
Jacops, Eylert	1618	Joosten, Feye,	1608
Jans, Aernt	1661	Jouckes, Sioert	1633
Jans, Andris	1658	Jousum, Regnerus	1662
Jans, Dirck	1636	Jygrams, Clas,	1614
Jans, Frans	1683		
Jans, Harmanus	1661	Karsten, Harmen	1614
Jans, Rintie	1633	Ketel, Jan Albartus	1673
Jans, Sioerd	1616	Klaeffeher, Aenderryes	1695
Jans, Sijbrandes	1671	Klaesijs, Syebberant	1671
Jans, Tyepeke	1640	Kock, Coenraad Willems	1676
Jans, Tijmmen	1679	Kock, Matthys	1691
Jansen, Aendries	(1615)	Kockxz. Pieter Hansens	1602
Jansen, Dirck	1612	Koeret, Claes	1678
Jansen, Hendrick	1683	Koert, Doede	1701
Jansen, Jacob	1663		
Jansen, Johannes	1657	Langweer, Abraham	1650
Jansen, Pytter	1608	Langweer, Johannes	1642
Jansen, Sijmen	1631	Laurens, Tomas	1622
Jansen, Wibbe	1643	Lautenbach, Cornelis	
Jansen, Wyeger	1623	Hendricks	1614
Janses, Bartelmeus	1612	Lauwrens, Hubartus	1649
Jarychs, Tyerdt		Lely, Freerck Jarychs van	
(van der Lely)	1643	der	1651
Jelgerhus, Bernardus		Lely, Johannyes (van der)	1683
Rienks	1705	(Lely, Tyerdt Jarijchs	1643)
Jelles, Agge	1638	Leyngen, Johannys van	1684
Jelles, Haercke	1700	Lichtvelt, Johannes	1642
Jochems, Jakob	1705	Lolkis, Age	1699
Jockes, Andris	1651	Loo, Jan	1606
Johannes, Lolle	1696	Lubberts, Harmen	1632
Johannes, Wybe	1628	Luckas, Claes	1665
Johannis, Egbert	1620	Luillof, Mathis	1661
Johannis, Jan	1671	Lywes, Sybe	1611
Johans, Jan	1623		
Jongsma, Cornelis Clasen	1685	Mancadan, Johannes	1668
Jonsma, Cobes	1697	Martens, Claes	1637

Martens, Jellis	1651	Pyers, Jan	1655
Martynes, Martyne	1625	Pyters, Lammert	1628
Mathysen, Pytter	1646		
Meinarts, Christian	1608	Raadt, Johannes	1698
Meinerts, Claes	1605	Radijs, Auke	1628
Meinnarens, Jepe	1638	Raepsfelt, Jacob Bouwes	1679
Mensma, Alger Areyens	1696	Raepsvelt, Jacob Harmens	1654
Mensma, Alger (Nicolaesz)	1692	Randenraad, Harmen	
Mensma, Arent Algers	1655	Clasen	1659
Mensma, Arien Algers	1658	Rapesfelt, Harmen Jackobs	1684
Mensma, Claes Algers	1648	Reen, Dommyenyckkius	1699
Mensma, Gerlof (Nicolaes)	1681	Reeuwens, Abraham	
Mensma, Rijck Alger	1646	Louwerens	1636
Meyers, Casparus	1704	Renyse, Watse	1675
Meynnaert, Lyennaerduyes		Rienx, Freerck	1648
Meynaerdiys	1696	Rincks, Paulis	1699
Meynts, Mathijs	1658	Rinties, Jan	1660
Minnes, Sicke	1632	Rinties, Laes	1668
Moeckma, Roeliff Roeliffs,	1660	Rinties, Rintie	1673
Mulhuisen, Hans Hansen	1647	Rixz., Beerent	1599
Mulleck, Lenert Eggberts	1663	Roelefs, Hans	1641
		Roelefsz, Harmen	1618
		Roelffs, Adam	1644
Nyeenhu(ys), Meye		Rommerts, Loedewick	1624
Loedewickx	1617	(Roos, Cornelis Cornelisz	1602)
Nyenhof, Pyter Andries	1653	Rosendal, Hans Jans	1625
Nuckl, Jacop	1671	Rotgers, Jakobes	1699
		Rysbeeck, Joost Wilhelmis	1667
Oennes, Jan	1631		
Olpherts, Warner	1601	Saskers, Rynner	1610
Ottes, Sjoerdt	1630	Schengel, Gyesbert	1631
		Schevelaar, Justijnus	1694
Peeckma, Rieneerus	1671	Schijngen, Jacop	1621
Piers, Wybbe	1643	Seieses, Hevridus	1677
Pitters, Abram	1627	Siderijus, Annie	1674
Pitters, Willem	1620	Sieckes, Sybrant	(1615)
Pybes, Siberen	1642	Sieestraa, Johannes	
Pyepes, Laes	1646	Daaniels	1694

Sierkx, Eeuert	1664	Valck, Dirck Jacobsz de	1599
Simens, Gerrit	1656	Viersen, Johannes	1669
Simons, Eet	1628	Vos, Johannes	1686
Sinden, Rempt	1622		
Sinnes, Hessel	1680	Waetzes, Gepke	1616
Sioerts, Jacob	1609	Walter, Johannes	1678
Sipholt, Henderick	1694	Watenga, Eeuert Schoerdt	1660
Soerdts, Haringh	1668	Wibes, Hans	1630
Staforsius, Nycolaes	1684	Wielandt, Thomas	1702
Sybbes, Foolckert	1682	Wierdts, Jan	1611
Symens, Marten	(1657)	Wiersma, Frans	1704
Symmen, Meynne	1658	Wiersma, Seles	1685
Symons, Tecke	1609	Wingaerden, Douwe	
Sypkes, Sypke	1619	Wilhelmus	1652
Syrsma, Jarich	1679	Wit, Dauyt Pitters de	1704
		Witt, Pyter de	1670
Taekes, Sytse	1642	Wolters, Isaac	1663
Teeckkes, Jan	1655	Wijberens, Sibe	1696
Teekes, Jan	1625	Wybes, Frans	1616
Thomas, Rombert	1650	Wyelsma, Wyentyen	1695
Thomasen, Thomas	1661	Wyeners, Jelle	1620
Tichgels, Bendycktus	1625	Wyllems, Tomes	(1615)
Tiercks, Rienck	1649	Wyngaerden, Henderick	
Tomes, Claes	1684	Pieters	1668
Tymens, Frans	(1615)	Wynsemius, Hendrick	1668
Tijsses, Jasper	1639	Wijnties, Alle	1617
Uldrickx, Jacob	1647	Yeelis, Pietter	1649

De meesters waren niet geheel vrij in het aannemen van leerlingen. Den 2en Februari 1602 had de Magistraat van Leeuwarden in hare ordonnantie op het goudsmidsgilde vastgesteld, dat geen meester goudsmid meer dan twee jongens tegelijk mocht houden, dat geen gildebroeder een knecht van een zijner collega's mocht onderhuren, terwijl de leerjongen vier jaar aaneen bij een meester moest hebben gewerkt, voordat hij zich aan de gildeproof mocht

onderwerpen. Werd hij bij het examen afgewezen, dan kon hij de proef eerst na een jaar herhalen.

De proef bestond, volgens arrest van het Hof van Vriesland van 4 December 1544, in het maken van drie stukken, n.l.: „eene gouden rinck, met eene steen daer inne wel „geseth ende aen beyden zijden innewerts gesneden ende „mit dyuerssche coeleuren geamaillieert. Ten anderden een „cleyn zeegel wel constelijck innewaerts gesneden ten „minsten van de groote van een stuur. Ten derden ende „laesten torpus van een croes ofte beecker metten bandt „dairomme wel kunstelijck gedrewen sonder meer”.

Zoo de knechten te „schamel” waren om de materialen voor de proef zelf te leveren, werden deze door het gilde verstrekt.

Voor het afleggen van de proef moest de gildeknecht van den beginne af een zekere som storten. Toen n.l. de goudsmiden van Leeuwarden, naar aanleiding van de op 8 Maart 1529 uitgevaardigde „Ordonnantie voor den goltsmeden in Vrieslandt”^{*)}, een request bij den stadhouder dezer provincie, George Schenck van Tautenburg, indienden om tot naleving van dit placcaat eenige inkomsten ten behoeve van de keurmeesters van het gilde aan te wijzen, bepaalde deze „dat elcke meester goltsmidt zijne wettige zoonen „dambacht sal moegen leeren ende meester daer inne „maecken myt twee onchen silwers tot behoeff van den „ambachte. Zoe wat geselle meester van den ambachte „zall willen worden, dat de zelve zal moeten betaefen acht „onchen goet silwers ende indien hij dambacht bynnen „der voors. stadt Leeuwaarden geleert heeft, vier onchen „silvers tot proffijt van neeringhen”. Het ons zilver had destijds de waarde van een goudgulden, of 28 stuivers, zooals uit deze zelfde ordonnantie blijkt: „Acht onchen „silvers sall betaelt mogen worden myt acht gouden gulden ende insgelijcx vier onchen voer vier gouden gulden”.

Mettertijd stegen echter de onkosten aan het doen van de gildeprouf verbonden. In 1682 stelde men het bedrag, dat voor het afleggen van de proef werd vereischt, op

^{*)} Opgenomen in het Charterboek van Vriesland, deel II, blz. 185.

56 goudgulden, waarvan 30 aan het gilde, 18 aan de Edele Policie¹⁾, 6 aan de armen en 2 aan den bode werden toegekend. Daarenboven was het de gewoonte geworden, dat de knecht, die de meesterproef met goed gevolg aflegde, een „proefmaaltijd” gaf, welke eene belangrijke uitgave van hem vorderde. Reeds in 1602 werd daarom in art. 5 der goudsmidsgilderolle bepaald, dat geen knecht, tot meester bevorderd zijnde, verplicht zou wezen anderen tot den proefmaaltijd uit te noodigen dan enkel zijne examinatoren n.l.: de heeren policiemeesteren, de keurmeesters en de beide oudsten van het gild, met hunne respectieve huisvrouwen.

Deze drukkende lasten waren oorzaak, dat bekwame, doch onbemiddelde knechten buiten het gilde werden gesloten. In 1694 nam de Raad daartegen maatregelen en stelde „tot voorkominge van diergelijke ongeregeltheden” vast, dat de gildeknecht, — buiten 9 caroli gulden aan den meester, in wiens huis hij de proefstukken maakt, tot belooning voor diens beslommeringen, — in het geheel zal betalen:

230 car. gld. als de knecht eens gildebroederszoon is;
 250 car. gld., als hij de zoon is eens burgers van Leeuwarden, en
 270 car. gld., als hij nòch gildebroeders', nòch burgerszoon is.

Deze jura werden verdeeld, als volgt:

„De Edele Policy, voor vacatien . . .	24 gulden
„De Overman, Keurmr. en de twee oud- ste van het Gilde 't zaemen insgelijks }	24 gulden
„De Policie-Bode	2 gulden 10 stvrs.
„Voor de dienstmaagt van 't huys . . .	2 gulden 10 stvrs.
„Tot verteringe bij 't opnemen van de proef	47 gulden
„En tot de grote maeltijd volgens 't 5e articul van de Gilde-Rolle. . .	85 gulden
	185 gulden,

¹⁾ Hiermee worden bedoeld: de Policie-meesteren uit de Magistraat, n.l. een der vier burgemeesteren en twee der schepenen, onder wier bijzonder opzicht het goudsmidsgild stond.

terwijl de resteerende som van 45, 65 of 85 gulden ten bate van het gilde bleef.

Ofschoon men later trachtte hierin op nieuw verandering te brengen: „zonder voorkennis van de Edele Policij”, werden genoemde bepalingen in 1756, met eene kleine wijziging, door den Raad gehandhaafd: de dienstmaagd verdwijnt van het tooneel en daarvoor treedt de bode van het gilde in de plaats, terwijl aan den maaltijd fl. 80 ten koste wordt gelegd.

De gilderolle van 1775 geeft eene nauwkeurige beschrijving van al de stadiën, welke de leerjongen bij het afleggen der proef moest doorloopen. Eerst moest hij zich, met voorkennis der Edele Policy, tot den keurmeester van het gild wenden, met het verzoek, dat deze het gilde bijeenroep, ten einde te vernemen, of deze of gene broeder ook iets tegen den „proeveling” heeft in te brengen. Deze comparitie komt hem op 5 gulden te staan.

Wanneer nu geen der gildebroeders een wettig bezwaar tegen hem heeft geopperd, wordt hij door de officieren¹⁾ en de oudsten van het gild op een „gevoegelijke” plaats bescheiden, om hem mee te deelen, dat hij tot het doen der proef is toegelaten, terwijl daarbij tevens de meester goudsmid wordt aangewezen, in wiens huis hij de proefstukken zal maken. Dit schijnt een gewild baantje onder de broeders te zijn geweest, ten minste art. 21 der gilderolle bepaalt, dat „zo meer als een gildebroeder hem „hadde gepretendeerd, zal door gemeide officieren en oudsten bij meerderheid van stemmen werden gedicideerd, „bij welke gildebroeder hij de proef zal maken”. Op deze bijeenkomst mag de vertering het bedrag van 12 gulden niet overschrijden, dat ook weer ten laste van den proeveling komt.

Is de leerknecht nu zoover gevorderd, dan mag hij den volgenden dag terstond beginnen met het vervaardigen der proefstukken. De gildebroeder, wiens huis daartoe is

¹⁾ De olderman en de keurmeester van het gild.

aangewezen, moet hem van vier tot acht weken het verblijf in zijne woning, benevens vuur, licht en het vrije gebruik van al zijn gereedschappen toestaan, terwijl hij er tevens nauwkeurig acht op moet geven, dat de proefstukken door den candidaat eigenhandig worden gemaakt. Voor al deze besommingen geniet hij 9 gulden, welke door de proeveling worden betaald.

Zoodra de proefstukken gereed zijn, geeft de candidaat daarvan kennis aan den keurmeester, die het gilde samenroept om ze te vertoonen. Daarna worden zij bij den keurmeester aan huis bezorgd om aldaar door dezen, den olderman en de twee oudste gildebroeders ten overstaan der Edele Policij te worden beoordeeld. Wordt de proeveling te licht bevonden, dan mag hij het examen eerst na een jaar herhalen, terwijl hij gehouden is de kosten, op de afgekeurde proef gevallen, te voldoen.

Is daarentegen het oordeel gunstig en blijken de stukken aan 's Lands ordonnantie te voldoen, dan moet eerst de meester, te wiens huize zij zijn gemaakt, getuigen, dat het werk eigenhandig door den candidaat is verricht; daarop wordt de proeveling binnengeroepen en door den Burgemeester, als eerste lid der Edele Policy, plechtig tot meester goudsmid verklaard, mits hij aanneme zich in alles naar 's Lands ordonnantie te gedragen en de jura aan het gilde te betalen. Buitendien wordt hem soms nog „voor eenige geringe fouten” een kleine boete ten behoeve van de armen opgelegd, terwijl hij, indien hij het burgerrecht der stad niet bezit, dit eerst moet winnen, vóór hij zich hier als meester neer mag zetten.

Eindelijk dan wordt aller werk en moeite beloond door den proefmaaltijd! Volgens art. 30 der gilderolle zullen „tot de grote maaltijd gerechtigd zijn (en daartoe door „de officieren van den gilde verzogt worden) de Ed. Heeren „der Policie, de officieren van den gilde, de twee oudsten „van den gilde, de meester bij wien de proef is gemaakt „en de nieuwe meester beneffens hunne respectieve vrouwen, zonder wijders”.

Opdat echter al de gildebroeders zich verheugen mogen in de komst van den nieuwen broeder in hun midden, bepaalt art. 29, na vermelding van bovengenoemde verdeling der jura, dat uit het resteerende bedrag, hetwelk tot onderhoud der gilde-gereedschappen bestemd was, nog een kleine maaltijd voor het geheele gild zal worden betaald ter introductie van den nieuwen meester! — Mogelijk heeft het aan de voortreffelijkheid der gereedschappen geen afbreuk gedaan, dat de Revolutie het gilde een twintigtal jaren later in haren storm meesleepte. Bij de opheffing van het gilde telde Leeuwarden 27 meester goud- en zilver-smeden.